

3 Ulkomaalaisten rikollisuus Hannu Niemi

Suomessa asuvien tai muuten oleskelevien ulkomaalaisten määrä on 1990-luvulla kasvanut vuosittain verraten jyrkästi. Ulkomaalaisten määrän kasvu on viime vuosina kuitenkin hidastunut. Vuonna 2004 Suomessa asui noin 108 000 ulkomaalaista. Määrä on lisääntynyt edellisestä vuodesta yhden prosentin, ja vuoteen 1990 verrattuna se on jo noin nelinkertainen. Ulkomaalaisten osuus Suomessa asuvasta väestöstä oli 2,1 prosenttia vuonna 2004. Ulkomaalaistaustaisia henkilöitä Suomessa asuu noin 150 000. Näistä siis osa on Suomen kansalaisia. Viime vuosina eniten ulkomaalaisia on tullut Suomeen Venäjältä ja Virosta. Maamme syrjäinen sijainti on kuitenkin edelleen ohjannut pääasiallisen muuttoliikkeen muihin maihin.

Kansalaisuuden käsitteen käyttö ulkomaalaisten rikollisuuden kuvaajana on epäselvä ja monitulkintainen. Kuvattaessa Suomessa tehtyjä rikoksia on muistettava, että ulkomaan kansalainen voi asua Suomessa pysyvästi tai väliaikaisesti taikka oleskella täällä muuten tilapäisesti esimerkiksi turistina. Oman ryhmänsä muodostavat turvapaikan hakijat, joiden oleskelun pysyvyys ja kesto voi olla hyvin epämääräinen. Ulkomaan kansalainen voi olla myös alunperin suomalainen, joka on muuttanut toiseen maahan ja saanut vieraan maan kansalaisuuden. Ulkomaalaiseen voitaisiin tällöin hyvällä syyllä rinnastaa suomalainen, joka on pysyvästi asettunut asumaan ulkomaille. Lisäksi osa Suomen kansalaisista on syntyperältään ulkomaalaisia.

Ulkomaalaisten suorittamia rikoksia on alettu säännöllisesti tilastoida vasta 1990-luvun puolivälistä lähtien. Seuraavassa esitetyt luvut pohjautuvat osittain poliisin rekistereihin ja osittain tuomioistuin- ja seuraamustilastoihin.

3.1 Ulkomaalaisten tekemien rikosten määrä ja luonne

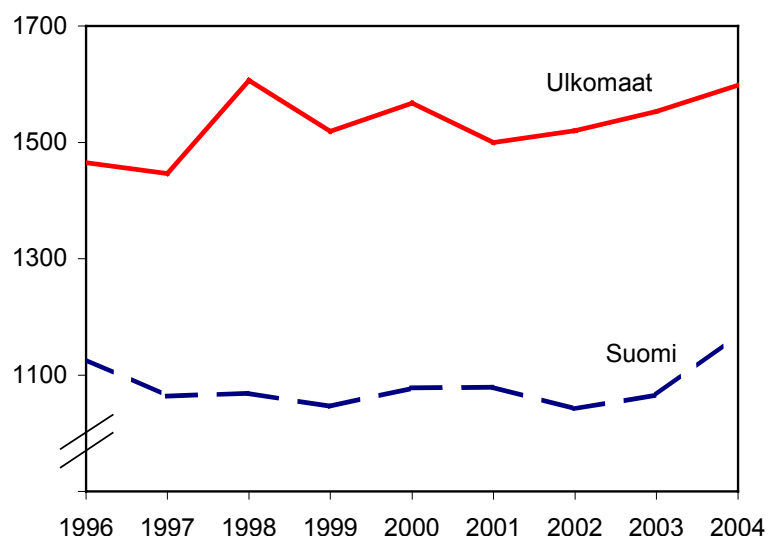
Seuraavassa asetelmassa on esitetty Suomessa asuvien rikoksesta epäiltyjen ulkomaan kansalaisten määrä ja osuus (%) poliisin tietoon tulleista selvitettyistä rikoksista ja Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä ja osuus (%) koko väestöstä vuosina 1999–2004.

	1999	2000	2001
Rikoksesta epäiltyjen Suomessa asuvien ulkomaan			
Kansalaisten määrä	13 316	14 273	14 783
<i>Osuus selvitetystä rikoksista %</i>	2,4%	2,5%	2,5%
Suomessa asuvat ulkomaan kansalaiset	87 680	91 074	98 577
<i>Osuus koko väestöstä %</i>	1,7%	1,8%	1,9%
	2002	2003	2004
Rikoksesta epäiltyjen Suomessa asuvien ulkomaan			
Kansalaisten määrä	15 758	16 621	17 314
<i>Osuus selvitetystä rikoksista %</i>	2,8%	2,8%	2,7%
Suomessa asuvat ulkomaan kansalaiset	103 682	107 003	108 346
<i>Osuus koko väestöstä %</i>	2,0%	2,0%	2,1%

Poliisin tietoon tulleissa rikoksissa syylliseksi epäillyistä oli vuonna 2003 ulkomaalaisia kaikkiaan 31 611 henkilöä (5,4 % kaikista epäillyistä) ja 32 216 henkilöä (5,1 % kaikista epäillyistä) vuonna 2004.¹ Näistä epäillyistä vähän yli puolet (17 314 henkilöä eli 54 % epäillyistä; 53 % vuonna 2003) oli sellaisia, joilla oli kotipaikka Suomessa ja loput turisteja tai muita Suomessa vierailleita ulkomaalaisia. Suomalaisista muita kuin syntyperäisiä Suomen kansalaisia oli rikoksista epäiltyinä 18 417 henkilöä (2,9 % kaikista epäillyistä) vuonna 2004 (13 939 henkilöä eli 2,4 % epäillyistä vuonna 2003). Kansalaisuudeltaan tuntemattomia vuosina 2002–2004 oli 0,2 prosenttia kaikista epäillyistä (1 546 henkilöä vuonna 2004).

Suomessa asuvat ulkomaalaiset ovat olleet vuosittain epäiltyinä rikoksista heidän väestöosuuteensa nähden noin 1,3–1,5 kertaa useammin kuin suomalaiset. Suomen kansalaisten väestömäärään suhteutettu rikollisuus on lisääntynyt 4 prosenttia vuonna 2004 verrattuna vuoteen 1996. Samalla aikavälillä ulkomaalaisten vastaava rikollisuus on lisääntynyt 9 prosenttia. Täsmällisempi kuva ulkomaalaisten todellisesta rikosaktiviteetistä verrattuna suomalaisiin saataisiin vasta, kun epäiltyjä ja väestöryhmiä tarkasteltaisiin ikäryhmittäin ja asuinpaikan mukaan. Kaikista rikoksista suhteellisesti suurin osa on nimittäin nuorten ja nuorten aikuisten suurissa asutuskeskuksissa suorittamaa rikollisuutta.

¹ Poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin syylliseksi epäiltyjen tilastointi epäillyn kansalaisuuden mukaan aloitettiin vuonna 1996. Vertailutietoa aikaisemmilta vuosilta on saatavissa lähinnä ulkomaalaisvaltuutetun toimistossa vuonna 1994 tehdystä ulkomaalaisten rikollisuutta koskeneesta selvityksestä (Nieminen 1994), jonka tuloksia on selostettu myös aiemmissa Rikollisuustilanne-katsauksissa (ks. Rikollisuustilanne 1995–1996).

Kuvio 85 Rikoksista epäiltyjen suomalaisten ja Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä väestön 10 000 asukasta kohti kansalaisuuden mukaan vuosina 1996–2004

Taulukko 35 Poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin syylliseksi epäillyt ulkomaalaiset kansalaisuuden mukaan vuonna 2004¹

Kansalaisuus	Epäiltyjä, joiden			
	Epäiltyjen lukumäärä	kotipaikka Suomessa	Kansalaisia Suomessa	Epäiltyjä 1000 henkeä kohti
Venäjä	8 390	3 546	24 626	144
Viro	3 657	1 742	13 978	125
Ruotsi	2 933	1 153	8 209	140
Somalia	1 331	1 286	4 689	274
Irak	1 197	1 153	3 392	400
Turkki	1 037	883	2 359	374
Liettua	918	39	351	111
Iran	875	847	2 555	332
Vietnam	594	575	1 583	363
Iso-Britannia	478	246	2 655	93
Saksa	470	198	2 626	75
Muut	10 336	5 646	41 368	137
Yhteensä	32 216	17 314	108 346	159

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

¹ Kansalaisuudeltaan tuntemattomia ei ole huomioitu rikoksesta epäiltyjä koskevissa luvuissa.

Suurimman rikoksista epäiltyjen ulkomaalaisryhmän muodostivat venäläiset (26 %), sitten virolaiset (11 %) ja ruotsalaiset (9 %). Nämä kolme naapurikansallisuutta muodostavat lähes puolet kaikista ulkomaalaisepäillyistä. Niistä ulkomaalaisista, joilla on kotipaikka Suomessa, väestömäärään suhteutettu syylliseksi epäiltyjen osuus on edellä mainittujen kansallisuusryhmien vastaa-

vaa osuutta selvästi suurempi esimerkiksi irakilaisilla (40 %), turkkilaisilla (37 %) ja vietnamilaisilla (36 %). Venäläisten kohdalla tämä osuus on 14 % ja virolaisten 12 %, mikä on hieman suurempi kuin suomalaisilla (12 %). On huomattava, että useiden rikosten kasautuminen pienehkölle rikosaktiiville joukolle nostaa tällaisia suhdelukuja, koska sama henkilö voi esiintyä useampaan kertaan tilastossa rikoksista epäiltynä. Tämä seikka on syytä pitää mielessä vertailtaessa eri ulkomaalaisryhmien rikoksiin syyllistymistä Suomessa. Samalla on kuitenkin myös todettava, että eri kansalaisuusryhmien rikosten määrää osoittava suhdeluku ja eri kansallisuuksien keskinäinen järjestys näyttävät pysyvän vuodesta toiseen melko samanlaisina.

Ulkomaalaiset, kuten suomalaisetkin, ovat useimmin epäiltynä liikenne-rikoksesta (46 % vuonna 2004 ja 44 % vuonna 2003). Rikostyypeistä Suomessa asuvat ulkomaalaiset olivat suhteellisesti useimmin epäiltyinä raiskauksista (12 %), muista seksuaalirikoksista (10 %) ja ryöstöistä (9 %) vuonna 2004. Ulkomaalaisten rikoksiin syyllistymisessä esiintyy kuitenkin merkittäviä paikkakuntakohtaisia eroja. Esimerkiksi Helsingin keskustassa tapahtuneisiin varkauksiin ja ryöstöihin syylliseksi epäillyistä 40 prosenttia oli ulkomaalaisia (Junnila 1998). Koko Helsingin alueella varkausrikoksista epäillyistä oli ulkomaalaisia 11 % (Streng 1998).

Taulukko 36 Eräistä yleisimmistä rikoslajeista epäiltyjen ulkomaalaisten määrä ja osuus tästä rikoslajista epäillyistä vuosina 2003 ja 2004

	Lukumäärä		Osuus tästä rikoslajista epäillyistä:	
	2003	2004	2003	2004
Liikennerikos	14 286	14 814	4,2 %	4,0 %
Varkaus	5 175	4 796	7,4 %	7,1 %
Pahoinpitelyt	1 673	1 925	6,4 %	6,7 %
Liikennejuopumus	1 166	1 497	4,4 %	5,0 %
Petokset	592	851	5,0 %	7,3 %
Huumausainerikos	578	582	3,9 %	3,8 %
Alkoholirikos	129	98	3,9 %	2,5 %
Luvaton käyttö	87	70	2,7 %	3,6 %
Ryöstö	194	153	12,0 %	10,5 %
Muut seksuaalirikokset	84	123	9,7 %	12,4 %
Raiskaus	75	70	19,2 %	16,1 %
Henkirikokset	4	5	3,2 %	3,3 %
Kaikki rikokset	31 611	32 216	5,6 %	5,1 %

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Ulkomaalaisten väkivaltarikoksista tehdyn selvityksen (sisäasiainministeriön poliisiosasto 2000) mukaan Suomessa vuonna 1999 tapahtuneista pahoinpitelyistä kolme prosenttia (820 tapausta; 4,5 % vuonna 1998) oli sellaisia, joissa epäiltyä oli ulkomaalainen tai maahanmuuttajataustainen henkilö.² Henkiriikoksissa tai niiden yrityksissä ulkomaalaisten epäiltyjen osuus oli 6 % (18 tapausta), raiskauksissa niin ikään 6 % (33 tapausta) ja ryöstöissä 4 % (95 tapausta; 3 % vuonna 1998). Ulkomaalaisten tekemien väkivaltarikosten määrä ja laatu eivät ole ryöstöjen lisääntymistä lukuun ottamatta muuttuneet vuotta aiemmin tehtyyn samanlaiseen selvitykseen (sisäasiainministeriön poliisiosasto 1999) verrattuna. Tyypillinen väkivaltarikostapahtuma oli ravintolassa tai ravintolaillan jälkeen tapahtunut pahoinpitely, joissa sekä tekijä että uhri olivat usein alkoholin vaikutuksen alaisina. Noin joka viides (21 %, 319 tapausta) väkivaltatapaus luokiteltiin ns. lähisuhdeväkivallaksi (ydinperheen lisäksi esim. entisten puolisojen aiheuttama väkivalta) vuonna 1999.

3.2 Rikosten seuraamukset

Rangaistukseen tuomitut ulkomaalaiset

Vuonna 2003 (vuotta 2004 koskevat luvut eivät ole vielä käytettävissä) tuomittiin alioikeudessa rangaistukseen 20 490 (19 861 vuonna 2002) ulkomaalaista (7,1 % Suomessa tuomituista). Tuomittujen ulkomaalaisten määrä kääntyi kasvuun vuonna 1996 vähennyttyään sitä ennen muutamana vuotena selvästi. Vuonna 2003 ulkomaalaisia tuomittiin rangaistukseen yli kaksinkertainen määrä vuosiin 1994–1995 verrattuna. Tämä kasvu selittyy kuitenkin suurelta osin tilastoinnin tarkentumisella. Suomessa asuvien kansalaisuus tarkistetaan vuodesta 1997 lähtien rikostilastoinnissa väestötilastojärjestelmistä. Muiden henkilöiden kansalaisuustieto perustuu edelleen perusaineistossa oleviin merkintöihin. Vuonna 2003 rikoksesta tuomittujen ulkomaalaisten määrä lisääntyi hieman (3 %) edellisestä vuodesta.

² Esitetyt osuudet poikkeavat Tilastokeskuksen vastaavista osuuksista. Tämä johtuu toisistaan poikkeavista rikosten laskentamekanismeista. Tutkimuksessa tapahtumayksiköksi on valikoitunut vain rikosilmoituksen törkein rikos, kun taas viralliseen poliisitilastoon voi kirjautua rikostapahtuman kaikki muutkin rikokset. Tutkimuksen osuudet on kuitenkin laskettu Tilastokeskuksen luvuista. Tämän vuoksi ne ovat vain suuntaa antavia.

Rangaistukseen tuomitut ulkomaalaiset vuosina 1994–2003.

	1994	1995	1996	1997 ¹	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tuomittuja	9 199	7 853	8 941	15 916	18 787	16 759	17 494	20 660	19 861	20 490
Muutos %	-18%	-15%	+14%	+78%	+18	-11%	+4%	+18%	-4%	+3%

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

¹ Tilastointitapa muutettu vuonna 1997.

Varsinaisessa oikeudenkäynnissä sakkoon tai vankeuteen tuomittiin 3 630 vieraan maan kansalaista vuonna 2003. Määrä on 3 % enemmän kuin vuonna 2002 ja yli kolminkertainen vuoteen 1994 verrattuna. Ulkomaalaisista tuomituista lähes joka viidennelle (18 %) määrättiin rangaistus varsinaisessa oikeudenkäynnissä vuonna 2003.

Varsinaisessa oikeudenkäynnissä sakkoon tai vankeuteen tuomitut ulkomaalaiset vuosina 1994–2003.

	1994	1995	1996	1997 ¹	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	1 049	1 118	1 194	2 197	2 421	2 738	2 940	3 339	3 511	3 630

¹ Tilastointitapa muutettu vuonna 1997.

Vankeustuomion sai 1 500 henkilöä (1 417 vuonna 2002), mikä on 5,6 prosenttia kaikista vankeuteen tuomituista vuonna 2003. Näistä ehdottomia vankeustuomioita oli 392 (3,5 % ehdottomista vankeustuomioista). Rangaistusmääräyksin sakkoon tuomittuja oli 80 prosenttia vuonna 2003 (82 % vuonna 2002) kaikista ulkomaalaisten saamista rangaistuksista. Rangaistusmääräyksistä arviolta kaksi kolmasosaa koski liikenne rikoksia.

Vuonna 2003 tuomituista ulkomaalaisista 46 prosenttia (40 % vuonna 2002) asui Suomessa. Suomessa asuvien rikoksesta tuomittujen ulkomaalaisten määrä (9 341 tuomittua; 7 902 tuomittua vuonna 2002) oli 3,2 % kaikista tuomituista vuonna 2003. Tilastoinnin tarkentuminen on vaikuttanut ratkaisevasti Suomessa asuvien rikoksesta tuomittujen ulkomaalaisten määrän jyrkään kasvuun.

Kaikista tuomituista ulkomaalaisista vuonna 2003 vajaa puolet (40 %; 44 % vuonna 2002) oli venäläisiä (8 175 tuomittua, 8 715 vuonna 2002), 11 prosenttia virolaisia (2 244 tuomittua, 2 081 vuonna 2002) ja 7 prosenttia ruotsalaisia (1 494 tuomittua, 1 331 vuonna 2002). Ehdottomaan vankeuteen tuomitaan eniten venäläisiä (27 % vuonna 2003) ja toiseksi eniten virolaisia (23 % vuonna 2003). Vankiloissa virolaisia on kuitenkin venäläisiä enemmän, mikä kertoo siitä, että virolaisia tuomitaan keskimäärin vakavammista rikoksista kuin venäläisiä.

Ulkomaalaiset vangit

Vankilassa ulkomaalaisia oli ns. vankilakausilla mitattuna yhteensä 713 ja keskimäärin päivässä 284 (8 % koko vankiluvusta) vuonna 2004. Ulkomaalaisten vankien päivittäinen luku on viisitoistakertaistunut 1990-luvun alusta (päivittäinen keskivankiluku 20 vuonna 1990). Vuonna 2004 ulkomaalaisten vankiluku väheni vankilakausilla mitattuna 10 prosenttia edellisestä vuodesta. Ulkomaalaisten vankilakaudet ja päivittäinen keskivankiluku on Rikosseuraamusvirastosta saadun tiedon mukaan kehittynyt vuosina 1995–2004 seuraavasti:

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
VK*	320	325	380	454	457	577	763	786	793	713
<i>Muutos</i>	..	+2%	+17%	+19%	+1%	+26%	+32%	+3%	+1%	-10%
KVL*	74	91	116	130	138	173	248	293	292	284
<i>Muutos</i>	+30%	+23%	+27%	+12%	+6%	+25%	+43%	+18%	-0%	-2%

*VK=vankilakaudet; KVL=keskivankiluku.

Näistä vangeista oli 66 prosenttia (65 % vuonna 2003) mitattuna vankilakausien määrällä ja 64 prosenttia (64 % vuonna 2003) mitattuna päivittäisellä keskivankiluvulla kärsimässä tuomioistuimen langettamaa vankeusrangaitusta vuonna 2004. Vuotuisesta vankimäärästä (vankilakausista) kolmannes (34 %; 35 % vuonna 2003) ja päivittäisestä keskivankiluvusta runsas kolmannes (36 %; 36 % vuonna 2003) oli tutkintavankeja vuonna 2004.

Kaikista vuonna 2004 vankilassa olleista ulkomaalaisista 29 prosenttia (rangaistusvangeista 35 %) oli Viron ja 23 prosenttia (rangaistusvangeista 19 %) Venäjän kansalaisia (vankilakausilla mitattuna). Somaleja kaikista vangeista oli 6 prosenttia, Liettuan kansalaisia 4 prosenttia ja ruotsalaisia 3 prosenttia. Runsaalla puolella ulkomaalaisvangeista päärikoksena on huumausainerikos.

3.3 Rikollisuuden kansainvälistyminen – vaikutukset ja erityispiirteet

Yhä suurempi osa Suomeen 1990-luvulla muuttaneista ulkomaalaisista on sellaisia, jotka ovat lähteneet kotimaastaan pakoon sotaa, poliittista ja etnistä vainoa tai hakemaan parempaa elintasoja. Heidän sosiaalinen asemansa on selvästi huonompi kuin suomalaisten. Kielitaidottomuus ja koulutuksen puute voivat aiheuttaa sopeutumattomuutta suomalaiseen yhteiskuntaan varsinkin työttömyyden aikana, jolloin menestymismahdollisuudet ovat entistäkin kaipaamattomat. Näkyvässä olevan tavarapaljouden määrä voi osaltaan houkuttaa tällaisia ryhmiä rikoksiin. Sosiaaliset sidokset ja kontrolli ovat väljentyneet uusissa oloissa. Myös paikallisten tapojen ja sääntöjen tuntemus on heikkoa. Koska sitoutuminen paikallisväestön tapoihin ei tapahdu käden käänteessä, kotimaassa ehkä noudatettuja epävirallisia normeja ei tunneta enää sitoviksi.

Kulttuuriset erot ovat näkyneet muun muassa siinä, että jotkut ulkomaalaisryhmät eivät kunnioita naisten seksuaalista itsemääräämisoikeutta siten kuin suomalaisessa yhteiskunnassa on tapana. Ulkomaalaiset syyllistyvätkin suhteellisesti kaikkein useimmin raiskausrikoksiin ja muihin seksuaalirikoksiin. Viime aikoina on esiin noussut esimerkiksi alaikäisten 12–15-vuotiaiden tyttöjen hyväksikäyttötapauksia.

Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleet alkavat olla ryhmänä jo niin suuri, että rikollisen alakulttuurin muodostuminen suuremmille paikkakunnille on ollut mahdollista. Tällaisella joukolla alkaa olla riittävästi paikallistuntemusta ja tietoja maamme erityisolosuhteista, jolloin uudet tulokkaat voivat nopeasti käyttää opittuja tilanteita hyväkseen myös rikoksiin syyllistymällä. Esimerkiksi Helsingin ydinkeskustan rikollisuudesta suuri osa on poliisin mukaan etnisten nuorisojengien aikaansaamaa. Ongelmallisin joukko koostuu toisen polven paluumuuttajista ja muista ulkomaalaisnuorista, jotka ovat olleet myös sosiaaliviranomaisten toimenpiteiden ulottumattomissa (Streng 1998). Esimerkiksi inkeriläisnuorista osa on ajautunut kovien huumeiden käyttöön ja sotkeutunut käytön rahoittamiseksi liittyvään oheisrikollisuuteen sekä muodostunut näin sosiaalisesti marginalisoituneeksi moniongelmaiseksi erityisryhmäksi.

Liikkuminen maamme lähialueilta Suomeen ja takaisin on nykyisin varsin helppoa ja nopeaa. Tämä luo mahdollisuuksia myös rikollisuuden kansainvälistymiselle ja organisoidun rikollisuuden toiminnalle. Tällöin voi olla välttämätöntä, että ulkomaalaisilla on toimivat yhteydet suomalaisiin rikoskumppaneihin. Tällaista yhteistoimintaa esiintyy tietävästi esimerkiksi suomalaisten ja virolaisten huumausainerikollisten keskuudessa (Bäckman 1998). Perinte-

simmillä rikollisuuden osa-alueilla ulkomaalaiset voivat sen sijaan alkaa ryhmän kasvaessa myös toimia yksinään ja kilpailla siten suomalaisten rikollisten ”markkinoista” (ks. Aromaa 1992).

Ulkomaalaisten rikollisuus aiheuttaa yleensä myös laadullisia muutoksia rikollisuuteen. Huumausainerikollisuus, taskuvarkaudet, suojelurahan vaatiminen ja rahanvaihtoon liittyvä rikollisuus ovat 1990-luvun alkuun asti olleet joko kokonaan tai osittain tuntemattomia rikollisuuden osa-alueita Suomessa. Myös alkoholin myynti ja parittaminen ovat saaneet tuontitavarana uusia muotoja. Suomessa sinänsä laillisen prostituution ympärillä on ilmennyt parittamisen ohella myös muuta rikollisuutta. Nimenomaan venäläisten laittoiman toiminnan mittavuudesta ja nopeasta laajentumisesta Suomessa ei ole saatavissa kovin varmaa näyttöä, vaikka yksittäistapauksia onkin tullut ilmi (Bäckman 1998). Myös uusia rikoksentehtäviä voi levitä Suomeen ulkomaalaisten kautta. Tästä voi mainita yritykset pankkien automaattikorttien kopiaamiseen rahannostopisteisiin asennetun erityisen teknisen laitteen avulla ja tunnusluvun selville saamiseen videokuvauksen avulla.

Järjestäytyneestä kansainvälisestä rikollisuudesta saadaan tietoja vain paljastuneiden yksittäistapausten kautta. Tarkkoja arvioita Suomessa tapahtuvan järjestäytyneen rikollisuuden määrästä ei siten voida tehdä. Voitaneen kuitenkin päätellä, että Suomen kaltainen, verrattain syrjäinen ja harvaan asuttu maa ei tarjoa kovin runsaasti kiinnostavia kohteita kansainvälisille rikollisliigoille. Yksittäisiä järjestäytyneeseen kansainväliseen rikollisuuteen liittyviä huumeiden salakuljetusyrityksiä sekä esimerkiksi rahan- ja muita väärennysrikoksia paljastuu silloin tällöin. Poliisin ja vakuutusyhtiöiden julkisuudessa esittämien tietojen mukaan mm. autojen ja autonosien suunnitelmallinen varastaminen ja salakuljettaminen muuhun maahan on ollut toisinaan yleistä.

Myös ns. rahanpesun luonteeseen kuuluu, että sen yleisyyttä on erittäin vaikea arvioida. Vuoden 1994 alusta voimaan tullessa rikoslain uudistuksessa kriminalisoidaan teot, jotka koskevat rikoksella hankitun omaisuuden alkuperän peittämistä tai häivyttämistä. Uudistuksen eräänä tarkoituksena on tehostaa sekä huumerikollisuuteen että muuhunkin rikollisuuteen liittyvän rahanpesun rikosoikeudellista sääntelyä. Erityiseksi ongelmaksi on koettu ulkomailla laittomasti hankitun rahan ohjaaminen suomalaiseen rahoitusjärjestelmään ja liiketoimintaan, jotta raha tällaisen kierrättämisen jälkeen näyttäisi laillisesti hankitulta.

Ulkomaalaisten rikollisuuden kasvun taustalla on ollut ensisijaisesti aikaisempaan verrattuna huomattava rajojen avautuminen Venäjälle ja Baltian maihin. Suomen liittymisellä Euroopan unioniin lienee päinvastainen vaikutus. Suomen itäraja on tiukasti valvottu EU:n itäraja. Integroitumisen seurauk-

sena paineet esimerkiksi salakuljetusrikollisuuteen ja erilaiseen kauttakulku-rikollisuuteen maamme alueen läpi sekä esimerkiksi tullirikollisuuteen voivat silti lisääntyä. Yhtenä esimerkkinä tästä voi mainita epäilyt Suomen kautta kulkevasta ihmiskaupasta. Euroopan yhdentymisen on pelätty lisäävän myös läntisestä Euroopasta Suomeen suuntautuvan rikollisuuden volyyymia, erityisesti huumausainerikollisuutta. Uusin rikollisuuteen vaikuttava uhkatekijä on alkoholin tuontirajoitusten merkittävä väljentyminen ja Baltian maiden liittyminen EU:hun. Näiden tekijöiden pelätään joko välittömästi tai välillisesti veromuutosten kautta lisäävän huomattavasti alkoholin kokonaiskulutusta Suomessa. Alkoholioloilla on taas tunnetusti selvä yhteys suomalaisen väkivalta-, rattijuopumus- ja muuhunkin rikollisuuteen.

3.4 Ulkomaalaisten kokemukset rikoksen uhriksi joutumisesta Suomessa

Ulkomaalaisten joutumisesta väkivallan, omaisuusrikosten tai syrjinnän uhriksi Suomessa ei ole tilastotietoja. Racistisen väkivallan esiintymistä on kuitenkin viime vuosina pyritty tutkimuksin selvittämään. Lisäksi vuonna 2003 valmistui selvitys maahanmuuttajien elinoloista (Pohjanpää ym. 2003). Tutkimus sisältää tietoja myös maahanmuuttajien väkivallan uhriksi joutumisesta.

Suomessa asuvat ulkomaalaiset joutuvat luultavasti esimerkiksi varkauksien kohteeksi osin yhtä sattumanvaraisesti kuin suomalaisetkin. Ulkomaalaisiin turisteihin kohdistuneita ryöstöjä tai varkauksia ei ole Suomessa koettu minään erityisenä ongelmana. Ulkomaalaisiin kohdistuvan väkivallan taustalla on sen sijaan usein rassistisia piirteitä varsinkin, jos ulkomaalainen poikkeaa etnisesti paljon suomalaisista ja suomalaisesta kulttuurista. Etniseen erilaisuuteen kytkeytyvää väkivaltaa on esiintynyt Suomessa myös ulkomaalaisten kesken (esim. eräiden pakolaisryhmien heimoerimielisyydet). Kaikki ulkomaalaisten kokema väkivalta (esimerkiksi perheväkivalta) ei sisällä rassistisia motiiveja.

Maahanmuuttajien elinoloja koskevan tutkimuksen (Pohjanpää ym. 2003) mukaan somaleista 44 prosenttia, virolaisista 18 prosenttia, vietnamilaisista 14 prosenttia ja venäläisistä 13 prosenttia ilmoitti kokeneensa väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana vuosina 2001–2002. Vertailuna mainittakoon, että vuonna 2003 tehdyn kansallisen uhritutkimuksen mukaan suomalaisista 15–74-vuotiaista 11 prosenttia oli viimeksi kuluneen vuoden aikana joutunut uhkailut mukaan lukien jonkin väkivallan teon kohteeksi. Näin kaikki maahan-

muuttajaselvityksessä mukana olleet ulkomaalaisryhmät olivat kokeneet enemmän väkivaltaa kuin suomalaiset.

Somaleilla on ulkomaalaisryhmistä myös eniten uhrikokemuksia vuodessa (3,7 kokemusta). Laskettuna väkivaltaa ylipäänsä kokeneista somaleilla ja venäläisillä on lähes yhtä paljon väkivaltakokemuksia (keskimäärin 8–9 kokemusta vuodessa).

Venäläisillä väkivaltatilanteisiin joutuminen keskittyi nuoriin 20–34-vuotiaisiin, kun taas muilla ulkomaalaisryhmillä kokemukset jakautuivat tasaisemmin eri ikäryhmien kesken. Somaleihin kohdistuneet väkivaltatapaukset tapahtuivat lähes aina muualla kuin yksityisasunnossa. Somalit eivät myöskään yleensä tunteneet väkivallan tekijää entuudestaan ja arvelivat väkivallan johtuneen heidän maahanmuuttajataustastaan. Venäläisistä ja virolaisista taas joka viides kertoi viimeisen väkivaltatapauksen sattuneen yksityisasunnossa ja lisäksi 25–30 % kertoi tunteneensa tekijän hyvin. Venäläisistä (33 %) ja virolaisista (42 %) paljon harvempi kuin somaleista (91 %) uskoi väkivallan johtuneen maahanmuuttajataustasta.

Poliisin tietoon tuli kaikkiaan 30 prosenttia väkivallasta. Virolaisten kohdalla poliisin tietoon tullut osuus oli 18 prosenttia ja somalien kohdalla 28 prosenttia.

Venäläisten ja virolaisten kohtaama väkivalta muistuttaa rakenteeltaan paljon suomalaisten kokemaa väkivaltaa, jossa merkittävä osa väkivallasta tapahtuu lähiyhteisössä ja todennäköisesti myös perhepiirissä. Somalit eivät sen sijaan ainakaan tässä tutkimuksessa raportoineet muusta kuin tuntemattomien heihin kohdistamasta väkivallasta.

Rasistista rikollisuutta käsittelevien selvitysten (Poliisin tietoon tullut ... 2000, 2001, 2002 ja 2003) mukaan poliisin tietoon tulleiden rasististen rikosten määrä on kehittynyt seuraavasti:

Poliisin tietoon tullut rasistiseksi luokiteltu rikollisuus 2000–2003.*

	2000	2001	2002	2003
Rasistiseksi luokiteltu ilmoitus	402	346	293	387
<i>Muutos ed. vuodesta (%)</i>	+9 %	-14 %	-15 %	+32%
Rasistinen rikos	495	448	364	522
<i>Muutos ed. vuodesta (%)</i>	..	-9 %	-19 %	+43%

*Aineiston poiminta- ja luokitteluperusteiden muutosten vuoksi tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään.

Aineiston rasistisina pidetyissä rikosilmoituksissa oli yhteensä 522 rasistista rikosta vuonna 2003. Rikosilmoituksissa rasistisia tai muukalaisvihamielisiä piirteitä sisältäneistä rikoksista olivat yleisimpiä eriaisteiset pahoinpitelyt

(36 % vuonna 2003 ja 38 % vuonna 2002). Syrjintätapauksia oli 8 % vuonna 2003 ja 7 % vuonna 2002, eri asteisia vahingontekoja oli 15 % vuonna 2003 ja 18 % vuonna 2002, laittomia uhkauksia 11 % sekä vuonna 2003 että vuonna 2002. Kunnianloukkauksia oli 12 % vuonna 2003 ja 13 % vuonna 2002 ja kotirauhan häiritsemisiä 3 % vuonna 2003 ja 4 % vuonna 2002.

Sekä kansalaisuuden että syntymämaan mukaisesti tarkasteltuna somalit joutuivat vuosittain muita ulkomaalaisryhmiä useammin rassistisen rikoksen uhriksi. Rassistisen rikoksen kohteeksi joutuvat usein myös romanit ja muut etniseltä taustaltaan suomalaisista poikkeavat.

Rassistisiin rikoksiin syylliseksi epäillyistä noin 90 % oli suomalaisia vuonna 2003. Skinien osuudesta oli maininta 8 prosentissa rassistisista rikoksista.

Maahanmuuttajien kokemaa rasismia ja syrjintää käsitelleen valtakunnallisen kyselytutkimuksen (Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Maahanmuuttajien kokemuksia...2002) mukaan maahanmuuttajista lähes kolmannes (31 %) kertoi joutuneensa ulkomaalaistaustansa vuoksi rikoksen (solvaus, uhkaus, pahoinpitely, vahingonteko- tai muun rikoksen) kohteeksi ainakin kerran viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Kyselyyn osallistuneista somaleista 76 % ja venäläisistäkin 56 %, mutta vietnamilaisista vain 10 % vastasi joutuneensa ainakin kerran rassistisen rikoksen uhriksi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Lähes kolmannes (31 %) niistä, jotka olivat joutuneet kertomansa mukaan rassistisen rikoksen uhriksi, oli joutunut useamman kuin yhden rikoksen uhriksi. Tyypillisin yhdistelmä oli solvaukset ja uhkaukset. Yleisimmin koettu rassistinen rikos oli solvaus (49 % kerrotuista rassistisista rikoksista), sitten uhkailut (19 %), vahingonteot (15 %) ja pahoinpitelyt (10 %). Joka kymmenes (10 %) rassistisen rikoksen uhriksi joutunut ilmoitti joka kerta rikoksen poliisille. Tämän lisäksi noin viidennes (19 %) teki joskus ilmoituksen poliisille, mutta enemmistö (71 %) ei tehnyt koskaan tällaista ilmoitusta.

Turkua koskevassa erillisselvityksessä (Virtanen 1995 ja 1998) väkivallan rassistiset piirteet tulivat ulkomaalaisiin kohdistetuissa haastatteluissa varsin korostuneesti esille. Kadulla tai muilla julkisilla paikoilla alkanut sanaharkka oli saattanut johtaa varsin nopeaan ja yllättävään väkivaltaiseen hyökkäykseen. Ns. skinhead-nuoret ovat tarkoituksellisesti hakeutuneetkin väkivaltaiseen kontaktiin ulkomaalaisten kanssa. Myös muissa suomalaisissa asutuskeskuksissa, joissa sijaitsee esimerkiksi suurehko pakolaiskeskus tai oleskelee muuten paljon ulkomaalaisia, on poliisin mukaan esiintynyt aika ajoin tapahtuvaa, mutta myös jatkuvaa kahakointia suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä. Tällaista kansallismielistä, osin (aatteellisesti) järjestäytyntä, tavoitteellista ja rassistista väkivaltaa on kohdistettu ulkomaalaisiin (somaleihin) esimerkiksi Joensuussa. Joensuun poliisi onkin – tämänkaltaisen jengiytymisen laa-

jentuessa yhä nuorempiin ikäluokkiin – ryhtynyt näihin ongelmanuoriin suunnattuihin erityisiin toimenpiteisiin yhdessä muiden viranomaisten ja koululaitoksen kanssa tavoitteena vähentää väkivaltaa synnyttäviä tilanteita ja lisätä erilaisuuden ja poikkeavuuden sietokykyä seudulla yleisemminkin.

Turun selvityksessä ulkomaalaisilta tiedusteltiin myös heidän huolestuneisuuttaan väkivallan kohteeksi joutumisesta. Melkein kaksi kolmesta vastaajasta oli erittäin tai melko paljon huolissaan väkivallan kohteeksi joutumisesta iltaisin kodin ulkopuolella. Suurin osa (89 %) oli sitä mieltä, että ulkomaalaisuus sinänsä altistaa rikoksen kohteeksi joutumiselle. Useimmat (88 %) arvioivat väkivallan myös lisääntyneen viime vuosina (Virtanen 1995).

Noin puolessa tapauksista joko haastateltava, hänen läheisensä, ulkopuolinen tai vastapuoli ilmoitti väkivallasta poliisille. Haastatteluissa tuli kuitenkin esille ulkomaalaisten suomalaista poliisia ja oikeuslaitosta kohtaan tuntema luottamuksen puute ja käsitykset poliisin kielteisestä suhtautumisesta ulkomaalaisiin. Ulkomaalaiset kertoivat tapauksista, joissa poliisi oli suhtautunut heihin epäoikeudenmukaisesti ja syyttivät poliisia jopa siitä, että se kohteli joissain tapauksissa pahoinpitelyyn selvästi syyllistynyttä rikoksenteijää uhriina (Virtanen 1995). Tällainen ulkomaalaisten kohtelu – vaikka yksittäiset kertomukset olisivatkin jossain määrin värittyneitä – on eräs ilmentymä suomalaisten ilmeisen yleisestä torjuvasta suhtautumisesta ulkomaalaisten maahanmuuttoa kohtaan. Asennemittausten (Jaakkola 1995) mukaan suhtautuminen ulkomaalaisiin on 1990-luvulla muuttunut huomattavasti kielteisemmäksi siitä, mitä se oli vielä 1980-luvun loppupuolella.

Yhteenveto

- Ulkomaan kansalaisten osuus poliisin tietoon tulleista rikoksista oli 5,1 % vuonna 2004 (noin 32 200 henkilöä).
- Ulkomaalaisepäillyistä runsaalla puolella (noin 17 300 henkilöä; 2,7 % epäillyistä) oli kotipaikka Suomessa.
- Tämän lisäksi 2,9 % epäillyistä oli muita kuin syntyperäisiä Suomen kansalaisia.
- Suomessa asuvat ulkomaalaiset ovat olleet vuosittain 1,3–1,5 kertaa useammin epäiltyinä rikoksista kuin suomalaiset.
- Väestöosuuteensa suhteutettuna ulkomaalaisten rikollisuus on lisääntynyt 9 % vuodesta 1996.
- Lähes puolet epäillyistä oli Venäjän, Viron ja Ruotsin kansalaisia vuonna 2004. Näistä yli puolet oli venäläisiä. Näiden maiden kansalaiset eivät kuitenkaan syyllisty rikoksiin merkittävästi useammin kuin suomalaiset, kun rikosluvut suhteutetaan kunkin väestöryhmän kokoon.
- Ulkomaalaisten rikoksista lähes puolet oli liikenne rikoksia kuten suomalaisillakin.
- Suhteellisesti useammin ulkomaalaiset ovat olleet vuosittain epäiltyinä raiskauksista, muista seksuaalirikoksista ja ryöstöistä.
- Ulkomaalaisvankien määrä on kaksinkertaistunut 4–5 viimeisen vuoden aikana ja kuusinkertaistunut 10 vuodessa.
- Ulkomaalaisvangeista noin kolmannes on virolaisia ja noin viidennes venäläisiä. Yli puolet ulkomaalaisvangeista kärsii huumausainerikoksesta langetettua rangaistusta vankilassa.
- Ulkomaalaiset joutuvat väkivaltarikosten uhriksi useammin kuin suomalaiset.
- Suurista ulkomaalaisryhmistä erityisesti somalit ovat joutuneet usein rasisin väkivallan kohteeksi. Venäläisten ja virolaisten kohtaama väkivalta muistuttaa rakenteeltaan enemmän suomalaisten keskinäistä väkivaltaa.